

---

mededelingenblad van het **SINT JOZEFKOR**

JAARGANG 12 no 3   juli 2002

Redactie:
Wim van Hugten

ROOSTER

- za 6 juli rep (laatste repetitie heren)
zo 7 juli 14^e zondag door het jaar
Graduale: Esto

Tijdens de vakantie is er geen repetitie op zaterdag, wel op zondag om 09.00 uur.

- zo 14 juli 15^e zondag door het jaar
Introitus: Dum clamarem
Alleluia: Te decet
Communio: Passer
- zo 21 juli 16^e zondag door het jaar
Graduale: Domine
- zo 28 juli 17^e zondag door het jaar
Alleluia: Exsultate
- zo 4 aug 18^e zondag door het jaar
Graduale: Oculi

- zo 11 aug 19^e zondag door het jaar
Alleluia: Domine
- do 15 aug **Maria Hemelvaart**
Introitus: Signum
Alleluia: Assumpta
- za 17 aug **1^e repetitie na de vakantie**
- zo 18 aug 20^e zondag door het jaar
Graduale: Bonum
- za 24 aug rep
- zo 25 aug 21^e zondag door het jaar
Graduale: Bonum
Communio: De fructu

ONZE JARIGEN

Onze jarigen in juli en augustus zijn:

- 22 juli Teresia Schneiders
26 juli Jan van Sas
2 augustus Sin-Yu Poon
8 augustus Caroline van Lieshout
18 augustus Suzanne Rouw
21 augustus Lisinka de Vries

Bestuur, dirigenten en leden feliciteren u van harte en wensen u een fijne verjaardag toe.

DE GREGORIAANSE MUZIEK

In artikel vier van de serie "DE GREGORIAANSE LITURGIE" onder het hoofd: "De wortels van het Gregoriaans" schrijf ik dat een drietal typisch oosterse elementen uit de algemene Oosterse muziek traditie in het Gregoriaans terecht gekomen is te weten:

- A) diatoniek (natuurlijke toonladder)
- B) modaliteit (onderlinge verhouding van tonen)
- C) melismen (versieringen).

Wat houden deze begrippen in?

A) Diatoniek:

Diatoniek wil zeggen dat de Gregoriaanse muziek gebaseerd is op de natuurlijke of diatonische toonladder (toonreeks) die er zo uit ziet:

c - d - e - f - g - a - b - c* ofwel
do re mi fa sol la ti do*

Deze toonladder heeft vijf hele en twee halve toonafstanden (tussen 3^e en 4^e toon en tussen de 7^e en 8^e toon of trap) vandaar lange en korte streepjes tussen de letters. Later is er een derde halve toonafstand aan toegevoegd: de a - b mol of la - teu toonafstand tussen de 6^e en 7^e trap waarover later meer.

B) Modaliteit:

Modaliteit is een term voor de onderlinge verhouding van tonen in een bepaalde toonladder in het bijzonder die tussen grondtoon en dominant.

Zoals ik bij Diatoniek al opmerk, heeft de natuurlijke toonladder hele en halve toonafstanden. De plaats waar die halve tonen in de toonladder staan, bepalen vooral de modaliteit of het karakter van de ladder. Dat die tonen geen vaste plaats hebben komt, omdat de leer van de Gregoriaanse modaliteit zegt dat elke noot van de diatonische toonladder **grondtoon** en **cadenstoan** (finalis of slottoon) kan zijn van een nieuwe toonladder. Ter verduidelijking een voorbeeld.

We maken een nieuwe toonladder op de tweede toon van de natuurlijke toonladder de d ofwel de re. Die ziet er zo uit:

d - e - f - g - a - b - c - d*.
grondtoon

Het patroon van lange en korte streepjes is nu veranderd ten opzichte van de c - ladder onder het hoofd Diatoniek.

Geven wij een hele toonafstand weer met 1 en een halve toonafstand met een $\frac{1}{2}$, dan is de volgorde van toonafstanden bij de c - ladder:

1 - 1 - $\frac{1}{2}$ - 1 - 1 - 1 - $\frac{1}{2}$

De d - ladder wijzigt de volgorde in:

1 - $\frac{1}{2}$ - 1 - 1 - 1 - $\frac{1}{2}$ - 1

Bij de e als grondtoon verandert het patroon opnieuw:

$\frac{1}{2}$ - 1 - 1 - 1 - $\frac{1}{2}$ - 1 - 1 enzovoorts.

Het groeperen van die hele en halve toonafstanden in een systeem noemen wij een **modus of kerktoon**. Het systeem zelf duiden we aan met **kerktoon** systeem.

Als waar is wat hierboven staat, dan moet het Gregoriaans zeven kerktoon soorten hebben, want in de toonladder bevinden zich zeven toonafstanden. Maar we hebben er acht. Hoe kan dat? Omdat de praktijk (muziek) er eerder was dan de theorie. Toen door de verbreiding van het Gregoriaans er een behoefte ontstond aan een goed geschreven theorie over de kerkzang, greep men terug naar de muziekleer van de Grieken (geleerde Boëtius) waarvan men dacht dat deze aan het Gregoriaans ten grondslag lag. Door fouten in het werk van Boëtius en misverstanden bij de Middeleeuwse muziektheoretici over het werk van Boëtius waren alle ingrediënten aanwezig om er een geleerde warboel van te maken. Maar uiteindelijk groeide er toch een zekere theorie die bijvoorbeeld grondregels bevatte voor de modi:

1) elke modus heeft twee hoofdtonen de **grondtoon of tonica of finalis of slottoon** en de **dominant**,

2) elke modus heeft een **stam modus of authenticus** en een **afgeleide modus of plagalis**.

De plagalis ontstaat door de boven kwart (in ons voorbeeld van de d - toonladder de a - b - c - d*) een octaaf lager onder de grondtoon te plaatsen. De plagalis ladder heeft dezelfde grondtoon (d) als de authenticus maar de dominant (f) ligt een terts (drie tonen) lager dan de dominant van de authenticus die in de regel op een kwint (vijf tonen) afstand van de grondtoon ligt.

Wordt vervolgd.

Antoon Wijnen